

Edukacja IPN

<https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/materialy-edukacyjne/teki-edukacyjn/polskie-podziemie-niepodleglos/lownik-i-biogramy-post/155371,Szendzielarz-Zygmunt-Lupaszka-19101951.html>

03.05.2024, 08:24

Szendzielarz Zygmunt „Łupaszka” (1910-1951)

Mjr Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka” (1910-1951), ur. 12 III 1910 r., Stryj, woj. stanisławowskie. Po ukończeniu gimnazjum zgłosił się do WP. Następnie ukończył Szkołę Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu. Otrzymał przydział do 4. Pułku Ułanów Zaniemeńskich w Wilnie. Miał zamiłowanie do zawodów hippicznych. W wojnie 1939 r. walczył jako dowódca szwadronu w macierzystej jednostce, wchodzącej w skład Wileńskiej Brygady Kawalerii, m. in. na południowo-zachodnim Mazowszu, a następnie na Lubelszczyźnie. Bezskutecznie próbował przebijać się na Węgry. Za zasługi w boju odznaczono go Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari. Pod fałszywym nazwiskiem powrócił do Wilna. Od 1940 r. w konspiracji, początkowo tworzył tzw. koła pułkowe, w grudniu 1939 r. znalazł się w szeregach ZWZ, a później w AK. Po rozbiciu i wymordowaniu części partyzanckiego oddziału AK ppor. Antoniego Burzyńskiego „Kmicica” przez sowiecką brygadę Fiodora Markowa w sierpniu 1943 r., odtworzył tę jednostkę jako V Brygadę Wileńską AK lub Brygadę Śmierci. Przeprowadził kilkadziesiąt akcji przeciwko oddziałom niemieckim, litewskim i partyzantce sowieckiej. W styczniu 1944 r. odznaczony Krzyżem Walecznych. Brygada nie wzięła udziału w operacji „Ostra Brama”. W lipcu 1944 r. została rozwiązana w Puszczy Grodzieńskiej. Większość oficerów i żołnierzy w małych grupach przedierała się do Puszczy Augustowskiej. We wrześniu podporządkował się Komendzie Okręgu Białystok AK. W kwietniu 1945 r. V Brygada została odtworzona, by w sierpniu 1945 r. osiągnąć stan 250 żołnierzy. Miała na swoim koncie kilkadziesiąt akcji zbrojnych. Zgodnie z rozkazami DSZ zdemobilizowana we wrześniu 1945 r. Ponownie odtworzona w kwietniu 1946 r. w ramach eksterytorialnego Okręgu Wileńskiego AK. Działała głównie na Pomorzu, Warmii i Mazurach. Od jesieni 1946 r. ponownie na Białostocczyźnie, w ramach VI Wileńskiej Brygady AK. „Łupaszka” nie skorzystał z amnestii i od wiosny 1947 r. ukrywał się, nie prowadząc żadnej działalności zbrojnej. Aresztowany przez funkcjonariuszy MBP 30 VI 1948 r. w Osielcu (pow. Sucha Beskidzka). Po ponaddwuletnim ciężkim śledztwie, 2 XI 1950 r. WSR w Warszawie skazał go na karę śmierci. 8 II 1951 r. został rozstrzelany w więzieniu mokotowskim w Warszawie. Pochowany w bezimiennym mogile Cmentarza Wojskowego na Powązkach. Szczątki zidentyfikowano w 2013 r. w wyniku prac ekshumacyjnych prowadzonych w kwaterze „Ł” Cmentarza Wojskowego na Powązkach. W 1988 r. odznaczony przez prezydenta na uchodźstwie Krzyżem Złotym Orderu Virtuti Militari. 9 XI 2007 r. odznaczony pośmiertnie przez prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski.

Opcje strony